

ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

(Παρένενα από την «Απολογία» πού βγήκε στα 1906).

Μας είπανε πώς δὲν πρέπει νὰ γγίζουμε τὴν καθαρῆουσα, ἐπειδὴ κ' ἔχει τὰ ἱστορικά της, ἐπειδὴ καὶ στηρίζεται σὲ παράδοση μακρινή, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν παράδοση βαστᾶ καὶ δικαιώματα δικὰ της. Ποιά εἶναι ἡ παράδοση τῆς καθαρῆουσας, νὰ σᾶς τὸ πῶ ξάστερα, καλὰ καλὰ δὲν τὸ βλέπω. Βλέπω μονόχα πὼς ἀλλάζει παράδοση μὲ τοὺς αἰῶνες, ἐνῶ ἡ δημοτικὴ δὲν ἀλλάζει.

*

Ὁ Φρόνιχος, πού ἀτίμιζε καὶ πού μήτε ὁ Μέναντρος ὁ κωμικός δὲν τοῦ φαινότανε γνήσιο παιδί τοῦ ἀττικισμοῦ, ὁ Εἰρηναῖος κ' ὀλοι μαζί τους οἱ ἀττικιστάδες, πού θέλανε νὰ γράφῃ ὁ κόσμος σὰν τὸν Πλάτωνα καὶ τὸ Δημοστένη, τί ἄλλο εἶτα νε καὶ τοῦ λόγου τους παρὰ δασκάλου πού στὸ δέ-φτερο αἰῶνα τοῦ Χριστοῦ γυρέδανε νὰ γυρίσουνε πίσω ἕξ ἑπτὰ αἰῶνες δρόμο;

*

Κι ὡστόσο ποιὸς νίκησε; Νίκησε— καὶ νομίζω πὼς δὲν παρατηρήθηκε ἀρκετὰ ἡ νίκη, πού εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὸν ἀγῶνα μας τὸ σημερινὸ—νίκησε ἡ κοινὴ γλῶσσα, μ' ἄλλα λόγια ἡ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς. Νίκησε ὁ Πολύδης, πού τέσσερες αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τοὺς Φρόνιχους καὶ τοὺς Εἰρηναῖους, κατάλαβε τὸ ζήτημα, τόσο κατάβαθα μάλιστα πού ὁ Δουκιανὸς ὁ μαργιόλος, μ' ὄλη του τὴν τέχνη, δὲν τὸ κατώρθωσε νὰ ξανασηλώσῃ τὸν ἀττικισμό, δηλαδὴ τὴν καθαρῆουσα. Νὰ λοιπὸν πού ἀπὸ τότες κόπηκε ἡ περιφρημὴ παράδοση.

*

Ἐπιχειρήματα δὲν ὑπάρχουνε. Ὑπάρχει ἀνάγκη πραχτικὴ, μαζί της ὑπάρχει καὶ τὸ χρέος τὸ ἐθνικό. Γραμματικὴ θέλουμὲ πού νὰ τὴ μαθαίνουνε τὰ παιδιά, ἑλληνικὴ γλῶσσα πού ἡ Ἑλλάδα νὰ τὴ μαθαίνῃ. Ἐθνικὴ γραμματικὴ. Ὁ φανατισμὸς ὁ δικὸς μας εἶναι ἡ ἐννοια πού ἔχουμε γιὰ τὸ παιδί· ὁ φανατισμὸς μας εἶναι ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸ ἔθνος. Τὸ σπουδαῖο, τὸ μόνο ζήτημα, τὰ παιδιά, δηλαδὴ τὸ ἔθνος, κ' ὅποιος τὸ συλλογιστῇ μὲ τὴν καρδιά καὶ μὲ τὸ νοῦ του, θὰ κατλάβῃ πὼς τὰ χωρατὰ τελειώσανε, τελειώσε ἡ μισὴ γλῶσσα καὶ μᾶς χρειάζεται τὰ τώρα σωστὴ, κανονικὴ κ' ὀλοζώντανη.

*

Νὰ τὴν καλλιεργήσῃ τὴ γλῶσσα τοῦ ὁ λαός. Ὁραία. Ἐμεῖς, παρακαλῶ, πού τὴν καλλιεργοῦμε, μήπως δὲν εἴμαστε ἀπὸ τὸ λαό; Ἀπὸ ποῦ νὰ βγήκαμε; Ἀπὸ ποῦ νὰ κτεθήκαμε; Ἀπὸ τὰ σύννεφα; Ὁ λαὸς τὴν ἔκαμε τὴ γλῶσσα του, κάθε μέρα τὴν κάνει. Πὼς θέλετε νὰ τὴν καλλιεργήσῃ, ὅσο δὲν τὴ γράφῃ, ὅσο δὲν τὴ γράφῃ κανεὶς, ὅσο δὲ σταθῆς πρῶτος ἐσὺ παραδειγμα πού νὰ σὲ μιμηθῇ ὁ λαός;

*

Ὅτι κ' ἂν πῆτε, ὁδὲν θὰ τοὺς ἀλλάξετε τοὺς νόμους τοὺς φιλολογικούς, πού εἶναι ἱστορικοὶ νόμοι καὶ δάφτοι. Ἀπὸ τοὺς πεζογράφους, ἀπὸ τοὺς ποιητάδες, ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖδες μ' ἕνα λόγο, καλλιεργήθηκε παντοῦ κάθε γλῶσσα φιλολογικὴ. Ἐνα μονόχα νὰ ρωτᾶτε, ἂν ἡ γλῶσσα πού γράφουμε, ἂν ἡ γλῶσσα πού καλλιεργοῦμε, ἔχει τὴ λογικὴ της, ἔχει τὴ γραμματικὴ της, ἔχει τὴν τέχνη καὶ τὴν ποιήσῃ της.

*

Σὲ συζήτηση ἐρχοῦμαστε, ἄλλο τίποτα. Γιατί νὰ μὴ φιλονικήσουμε γιὰ τὸ τάδε καὶ τὸ τάδε φιλικά; Μὰ τὴν ἀρχὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τὴν παραδεχτῆτε, κ' ἡ ἀρχὴ θέλει κανόνα, θέλει ἐνότητα—στὴ γλῶσσα καὶ στὸ ἔθνος.

*

Πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ μὴν ὑπάρχουνε ἀνώτεροι σὲ τέτοιο ζήτημα, στὸ ζήτημα τῆς γλώσσας πού γράφεται; Ποιὸς θὰ τὴ γράφῃ; Ἄθρωπος. Γιατί ὁ ἄθρωπος πού θὰ τὴ γράφῃ νὰ μὴ σταθῇ ἀνώτερός μου; Γιατί νὰ μὴ σταθῇ ἀνώτερος κ' ἀπὸ τὸν καιρὸ; Ἄν ὁ Σολωμὸς, ἂν ὁ Βαλαωρίτης, ἂν ὁ Βηλαρὰς δὲν εἶχανε γράφῃ, πὼς θὰ γράφαμε σήμερα; Πὼς θὰ ζούσαμε, ἂν ὁ Σολωμὸς, ἂν ὁ Βαλαωρίτης, ἂν ὁ Βηλαρὰς δὲν εἶχανε ζήσει, καλέ, τί λέω; Ἄ δὲ ζούσανε ἀκόμη ἀναμεταξύ μας; Ἀφοῦ ζοῦνε, θὰ πῆ πὼς φανήκανε ἀνώτεροι κ' ἀπὸ τὸν καιρὸ. Τὴν πέννα μας ἐκείνοι συχνὰ τὴν κυβερνοῦνε· τὴν ψυχὴ μας ἐκείνοι, ἀκόμη καὶ σὰ δὲν τὸ νοιώθουμε, μᾶς τὴ δημιουργοῦνε.

*

Μοιάζουμε οἱ δασκάλου κ' ἐμεῖς κατὰ δύστυχα θαλασσοπούλια, πού λὲς καὶ φωλιὰ δὲν ἔχουμε, πού ὁ ἀνεμὸς τὰ παραδέρνει ἀπὸ μιὰν ἀκρὴ τοῦ ὠκεανοῦ στὴν ἄλλη ἀκρὴ· ἔτσι κ' ἄφτοι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὰ χρόνια τὰ δικὰ μας, πετοῦνε ἀναποφάσιστοι καὶ σασπισμένοι, βλέπουν ἕνα κῶμα, μὰ στιγμὴ κάθονται, φέβγουνε πάλε, βουτοῦνε, ψαρέβουνε μιὰ εὐκαιρίαν, τὴ ρίχνουνε καὶ τούτῃ στὸ γιάλο ἄσαρκη σὰν πού εἶναι, ἀρπάζουνε στὸν ἀέρα κατὰ γένεσα, γένεσος, δὲν τοὺς θρέφουνε ὁμοῦ, τὰ ρίχνουνε καὶ δάφτα, καὶ πάνε, πάνε, πάνε, πάνε ὀλοένα, μὰ χῶμα νὰναπαφτοῦνε ἐδὲ θάνταμῶσουνε πουθενά.

*

Πρόστυχη, ἐθγενικὴ λέξι, δὲ σημαίνει τίποτα. Ἐσὺ ὁ ποιητὴς θὰ τῆς δώσῃς ἐθγένεια ἢ προστυχάδα κατὰ τὸν τρόπο πού θὰ τὴ μεταχειριστῆς.

*

Ὅτι βλέπουμε στὶς ἄλλες γλώσσες, τὸ βλέπουμε καὶ στὴ δημοτικὴ μας. Χυδαῖσμούς, ἐθγένειες θάπαντῆσῃς, καὶ σὲ δάφτη. Ἀπὸ τοὺς χυδαῖσμούς ἴσια ἴσια κ' ἀπὸ τίς ἐθγένειες καταλαβαίνεις πὼς μορφώθηκε γλῶσσα κοινὴ.

*

Πρέπει νὰ γίνουμε δυὸ Γραμματικὲς γιὰ τὰ Ἑλληνόπαιδα. Μιὰ τῆς δημοτικῆς. Μιὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἀπαραίτητη μάλιστα κ' ἀπὸ σκοποῦς

πραχτικούς, αφού ή γραμματική της δημοτικής σε κάθε γραμμή της και στην ουσία της ελληνοποιείται από την γραμματική της αρχαίας. Φυσικό, μιά και είναι μάννα ή αρχαία της σημερινής μας.

*

Τίποτα δέν υπάρχει πού νά καταστρέψη πιά τελειωτικά την καθαρέρουσα, την κωμωδία. την ανίερη παρωδία πού λέγεται καθαρέρουσα, τ'αφύσικο τέρας, την καθαρέρουσα, τίποτα πιά σίγουρο δέν υπάρχει από μιά ελληνική γραμματική, για νά την ξεπαστρέψη. Τέτοια γραμματική θά την τρέμουνε οι δασκάλοι, γιατί θά σταθῆ ὀλεθρός τους, και γι' α-φτό δέ ζυγώνουνε νά μᾶς την κάμουνε.

*

Δέ γνωρίζω βιβλίο στην 'Ελλάδα πού νά μιλή-θηκε περισσότερο από τὸ Ταξίδι μου—και πού νά διαβάστηκε λιγώτερο! "Αν τὸ διαδάζανε, θά περ-νοῦσε ἀπαρατήρητο. Θόρυθος δέ θά γινότανε κανέ-νας, γιατί θά συμφωνούσανε ὅλοι, γεμάτο κοινοτο-πίες, καθὼς εἶναι. "Αρπάζανε μιά λέξη ἀπὸ δῶ, μιάν ἀπὸ κει, την τρίτη, ὁ ἀνεμος τοὺς την ἔφερε, την ἄλλη, την ἀκούσανε ἀπὸ κάποιονε πού την ἄκουσε ἀπὸ τὸν τάδε πού την ἄκουσε ἀπὸ τὸ δείνα, και πού νά ξέρω; Συνέπεια, με τέτοιο σύστημα, νά σηκώ-σουνε πόλεμο.

*

Τῆ σκέψη τῆ δικῆ μας τῆ γλυκαίνει και την κάνει λαφριά λαφριά ἢ καθάρια συνειδησή μας. Φυτέβουμε περιβόλι ὅπου ὅλα θά τὰ βρίσκουνε κα-τόπι χωρὶς κόπο. Τοιμάζουμε, καθιερώνουμε γλώσ-σα κανονική, ἐγκολομάθητη για τὸ ἔθνος, ἐγκολο-μάθητη μάλιστα για τὰ παιδιά.

Γ Λ Α Σ Τ Ρ Α

Τὸ δέρνει ὁ ἀγέρας ἄπονα και ὁ γήλιος τὸ χαλώνει. Λιμάνι τοῦ ληστή, φωλιά τ' ἀητοῦ και τοῦ ζωκλέφτη ψηλά εἶν' χτισμένο τὸ χωριὸ μὲς τ' ἄκαρπα τὰ βράχια. Τὰ βήματά μου ἀχοῦν βαριά. "Ἐρμα 'ν τὰ στενορρήμια και τὰ κονάκια ἀμίλητα, κλειστά τὰ παραθύρια, βουβές οἱ μάντρες· πουμενά δέν πνέει ζωῆς σημάδι. Λεῖπει δεντράκι πράσινο και πόρτα για τὸν ξένο· κι ἂ θροῖσμα ἀργαλιῶ ἢ λαλιῶς ἀνάκουστα γρικιέται παιδεύει μου τῆ μοναξιά και σφίγγει την καρδιά μου... Μά πέρα στην ἀκροδρομιά νιοποτισμένη γλάστρα ξανοίγω σέ παράθυρο πού ἐντὸς πυκνοφουντώνει κατσαρωτὸς βασιλικὸς ὄλο δροσιά και νιάτα. Πάνου του βόσκει τῆ χαρὰ μιά χρυσαχτιδα τοῦ ἡλιου κ' ἢ πρασινάδα του εἶν' ξανθιά και ἀνάστα ἢ μυρουδιά του. Κόρη ἄγνωρη, σέ μάντρεψα γλυκειά κ' εὐωδιασμένη κ' ἐγκάρδια σέ χαιρέτησα διαβαίνοντας νά φύγω. Και στὰ σταχτιά τὰ ἰσώματα, στ' ἄλικα πάνου βράχια, μὲς τὰ ὀργωμένα μέτωπα, στὰ βυθισμένα μάτια στὰ σφραγισμένα στόματα, κρυφῆ λαχτάρα τρέμει. Τ' ἀρρῦθμιστο και τὸ τραχι και τ' ἄγριο τὸ χωριὸ σου ποθεῖ καρδιά πού νά διψᾷ, τραγοῦδι πού ν' ἀνθίζει ποθεῖ και περιμένει σε νά βγῆς νά τὸ μερέψης για νά φουντώσῃ τὸ κλαρι και τὸ χαμένο γέλιο.

Μά πρώτα ἀπ' ὅλα ἀναζητᾷ ἀπὸ σέ τοῦ νοῦ τῆ λάμψη πού εἶν' ἢ κορφή τῆς παρθενιάς, ἢ συντροφιά τῆς ζήσῆς και ὁ δρόμος στὰ γεράματα. Γιατί ἐδῶ κάτω πάντα μακαρισμένη εἶν' ἢ καρδιά πού ὄλο διψᾷ και πίνει, μὰ ὁ νοῦς πού φέγγος σκόρπισε διπλά μακαρισμένος.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ "ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΓΥΡΙΣΜΟΥ,"

Οἱ αἴρες πού τις ρώτησα, μοῦ εἶπαν, σέ λίγο φτάνεις Μά τόσο καρτερῶ καιρὸ και ἀκόμα δέν ἐφάνης Και στίς ἐρμιές γυρίζοντας καλῶ σε νύχτα μέρα Κι ἀπ' τὸνομά σου πλημμυρῶ τὸν καθαρὸν ἀγέρα. Κι ὄλο γυρίζω στην ἐρμιά, ψυχή καμμιὰ τριγύρου, Βαδίζω κ' ἔχω συντροφιά τῆ μοναξιά τοῦ "Απειροῦ, Τοῦ οὐρανοῦ μόνο ἀπάνω μου τὸ ἀθάμπωτο κρουστάλλι "Απλώνεται σά θάλασσα με δίχως περιγιάλι. Και σέ καλῶ κ' ἐκεῖ πού λέω τώρα θά σ' ἀγροικήσω Τῆς ἐρμιᾶς ὁ ἀντίλαλος ἀκούω νά ἐρχέται πίσω...

Χρόνια, καιρούς, μέσ' στοὺς ἀγρούς ἀνθούς σωρούς μαζεῦσω Και τρέχω ἐδῶ και τρέχω ἐκεῖ και ὀλοῦθε τὰ γυρεύω Τὰ μαῦρα πῶλαμπαν μαλλιά, τὰ πού ἀγαποῦσα τόσο Μὲ τοὺς ἀνθούς πού μάζωξα, για νά τὰ στεφανώσω Μά δέ σέ βρίσκω και ὁ καιρὸς ὅσο πιζροδιαβαίνει Τόσο γλυκαποθύμητη στὸ νοῦ μου σ' ἀνασταίνει...

"Ανοιξη πάλι, μέσ' στή γῆ ξυπνᾶν τὰ νέα φύτρα Και ξαναπλάθεται ἢ ζωῆ μέσ' στην παλιά τῆ μήτρα Και μέσ' στή μέρα τῆ γλυκειά πού ἀποθυμῆς ἀφήνει "Ο "Ἡλιος βλογάει τὰ πλάσματα γεμάτος καλοσύνη Χαρά στους, πού θάπαντηθοῦν μέσ' στῆς ζωῆς τὸ δρόμο Μὲ τῆς ἀγάτης τὸν παλμὸ και τὸ γλυκὸ τὸν τρομό... Μονάχα ἐσὺ δέ φαίνεσαι μέσ' στή χαρὰ τοῦ κόσμου· Φῶς, ἄστραψε και φώτισε τὰ σκότη πῶχο ἐντὸς μου...

"Αργέλιο

KIMΩΝ ΓΑΛΑΖΗΣ

ΣΟΝΕΤΤΟ

Τοῦ Ρήγα Γκόλφη

Παλιά μου ἀγάτη, μέρες πού θωροῦσα για πάντα πιά σθησμένες, ἦρθαν πάλι με πλέριο φῶς, χαρὲς πού ἀναδιψοῦσα τις βρῆκα στην ὀλόθερμη σου ἀγκάλη.

"Ω, νά! τὰ ρόδα στὸ παλιὸ ἀνθογάλι, πού ἀρρωστα νά ρέβουν τὰ θαρροῦσα, παίρνουν ζωῆ· γυρνάει σέ παρακάλλι τοῦ γκινόνη ὁ θρηῆνος· τὸ πού ἀγαποῦσα

ὦ, νά! τὸ βρίσκω πλάι σου και παύει ὁ δρόμος μου ὁ ἀτέλιωτος· σιμά σου ἀποσταμένος γέρνω· φλόγα ἀνάβει

θεόρατη ἢ ἀγάτη στην καρδιά μου και μέσα στην ὀγρή γλυκειά ματιά σου θωρῶ νά καθαφτίζεται ἢ χαρὰ μου.

Δ Ἐ κάδα

ΔΑΚΑΙΟΣ